

omnium cœpit esse. Verres refert illam suam¹⁷ Syracusanam: ait se velle de illis H-S Lxxx cognoscere: advocat multos. Dicunt Bidini Volcatio se dedisse: illud non addunt, iussu istius. Volcatium vocat: pecuniam referri imperat. Volcatius animo æquissimo nummos affert, qui nihil amitteret: reddit inspectantibus multis: Bidini nummos auferunt.

Dicet aliquis, Quid ergo in hoc Verrem reprehendis, qui non modo ipse fur non est, sed ne alium quidem passus est esse? Attendite: jam intelligetis hanc pecuniam, qua via modo visa est exire ab isto, eadem semita revertisse. Quid enim? debuit prætor, cum consilio re cognita, cum comperisset, suum comitem, juris, decreti, iudicii corrumpendi causa, qua in re ipsius prætoris caput, existimatioque ageretur, pecuniam dedisse: Bidinos autem contra prætoris famam, ac fortunas dedisse: non & in eum, qui acceperat, animadvertisse, & in eos, qui dedissent? Tu, qui institueras in eos animadvertere, qui perperam iudicassent, quod sæpe per imprudentiam fit: hos pateris impune discedere, qui ob tuum decretum, ob tuum iudicium, pecuniam aut dandam, aut accipiendam putarant?

XXIV. Volcatius idem apud te postea fuit, eques Romanus, tanta accepta ignominia. Nam quid est turpius ingenuo, quid minus libero dignum, quam in conventu maximo cogi a magistratu furtum reddere? qui, si eo animo esset, quo non modo eques Romanus, sed quisvis liber debet esse; adspicere te postea non potuisset: inimicus, hostis esset tanta contumelia accepta, nisi tecum colluisset, & tuæ potius existimationi servisset, quam suæ. Qui quam tibi amicus non modo tum fuerit, quamdiu tecum in provincia fuit, verum etiam nunc sit, cum jam a ceteris amicis sis relictus, & tu intelligis, & nos existimare possumus. An hoc solum argumentum est, nihil isto imprudente factum, quod Volcatius ei non fac-

¹⁷ Refert illam suam] Legendum arbitror, Refert se ad pecuniam illam suam, hoc sensu, Syraculis culpam suam in generum contulerat; nunc idem facere instituit: cum

in Volcatium derivare hoc crimen voluit. Hanc. Subaudiatur contumeliam, aut quid simile. Græteris.

œnfuit? quod iste nec in Volcatium, nec in Bidinos animadvertit?

Est magnum argumentum, verum illud maximum, quod illis ipsis Bidinis, quibus iratus esse debuit, ut a quibus comperit, quod iure agere cum Epicrate nihil posset, etiam si adesset; idcirco suum decretum pecunia esse tentatum: his, inquam, ipsis non modo illam hereditatem, quæ Epicrati venerat; sed, ut in Heraclio Syracusano, item in hoc, paulo etiam atrocius, quod Epicrates appellatus omnino non erat; bona patria, fortunæque ejus Bidinis tradidit. Ostendit enim novo modo, si quis quid ab absente peteret, se auditurum. Adeunt Bidini: petunt hereditatem; procuratores postulant, ut se ad leges suas rejiciat, aut ex lege Rupilia dicam scribi jubeat. Adversarii non audebant contra dicere: exitus nullus reperiebatur: insimulant hominem fraudandi causa discessisse: postulant, ut bona possidere liceat. Debebat Epicrates nullum nummum nemini. Amici, si quis quid peteret, iudicio secum agi passuros; iudicatum solvi satisfaturos esse dicebant.

XXV. Cum omnia iudicia¹⁸ frigerent; admonitu istius insimulare cœperunt, Epicratem litteras publicas corrupisse: a qua suspitione ille aberat plurimum. Actionem ejus rei postulant. Amici recusare, ne quod novum iudicium, ne qua ipsius cognitio, illo absente, de existimatione ejus constitueretur: & simul idem illud postulare non desistebant, ut se ad leges suas rejiceret. Iste amplam occasionem calumniæ natus, ubi videret esse aliquid, quod amici absente Epicrate nolent defendere: asseverat se ejus rei in primis actionem esse daturum. Cum omnes perspicerent, ad istum non modo illos nummos, qui per simulationem ab isto exierant, revertisse; sed multo etiam plures eum postea nummos abstulisse: amici Epicratem defendere desisterunt. Iste Epicratis bona Bidinos omnia possidere: & sibi habere iussit. Ad illa H-S¹⁹ 10 milia

¹⁸ Iudicia] Fabricius, Lamb. Grut. consilia. Gulielm. utramque illam vocem arbitrabatur supervacuum.

¹⁹ Ad illa H-S] Id est: Non illa solum D milia H-S, quæ Epicrati venerant here-

ditate, sed illa etiam bona quæ possidebat Epicrates ante hanc hereditatem, & quæ erant sesterium quindecies centenum milium, Verres Bidinis adjudicavit. Hor.

lia hereditaria accessit ipsius antiqua H-S quidecies pecunia. Utrum res ab initio ita ducta est? an ad extremum ita perducta est? an ita parva est pecunia? an is homo Verres, ut hæc, quæ dixi, gratis facta esse videantur?

Hic nunc de miseria Siculorum, Judices, audite. Et Heraclius ille Syracusanus, & hic Bidinus Epicrates, expulsi bonis omnibus, Romam venerunt. Sordidati, maxima barba, & capillo, Romæ biennium prope fuerunt. Cum L. Metellus in provinciam profectus est, tum isti bene commendati cum Metello una proficiscuntur. Metellus simulac venit Syracusas, utrumque rescidit, & de Epicrate, & de Heraclio. In utriusque bonis nihil erat, quod restitui posset, nisi quod moveri loco non poterat.

XXVI. Fecerat hæc egregie primo adventu Metellus, ut omnes istius injurias, quas modo posset, rescinderet, & irritas faceret. Heraclium restitui iusserat: non restituebatur. Quisquis erat ²⁰ eductus senator Syracusanus ab Heraclio, duci jubebat ²¹. Itaque permulti ducti sunt. Epicrate quidem continuo restitutus est. Alia judicia Lilybæi, alia Agrigenti, alia Panormi restituta sunt. Censuræ, qui isto prætoris sunt habitus, non servaturum se Metellus ostenderat: decumas, quas iste contra legem Hieronicam vendiderat, sese venditurum Hieronica lege dixerat. Omnia erant Metelli ejusmodi, * ut totam istius præturam retexere videretur.

Simulatque ego in Siciliam veni, mutatus est. Venerat ad eum illo biduo Letilius quidam, homo non alienus a literis. Itaque eo iste tabellario semper usus est. Is epistolas complures attulerat: in his unam domo, quæ totum immutaret hominem. Repente cœpit dicere, se omnia Verri causa vel-

le:

²⁰ *Eductus*] Ad Metellum prætoris protractus ab Heraclio, quasi direptæ pecuniæ suæ particeps, hunc Metellus statim duci jubebat in carcerem. *Idem*. Si tamen libri veteres essent subsidio, mallem cum Lambino *editus*, hoc est nominatus tanquam particeps criminis. *Muret.*

²¹ *Ab Heraclio, duci jubebat*] Si hoc modo distinguas, quisquis erat editus senator Syracusanus ab Heraclio, duci jubebat: quo

modo nunc edidi: sententia est aperta. Sin hoc modo, *Quisquis erat editus senator Syracusanus, ab Heraclio duci jubebat*. Hæc erit sententia: jussisse Verrem, quisquis senator est esset vel ab Heraclio, vel ab alio editus, hoc est, nominatum prolatus, eum ab Heraclio duci, ita scilicet, ut judicari diceretur ab eis, qui judicio superiores fuerunt. *Lamb.* * *Man. Lamb. ut non tam suam præturam gerere, quam istius præturam* &c.

le: sibi cum eo amicitiam, cognationemque esse. Mirabantur omnes, hoc ei tum denique in mentem venisse, postquam tam multis eum factis decretisque jugulasset. Erant qui putarent, Letilium legatum a Verre venisse, qui gratiam, amicitiam, cognationemque commemoraret. Ex illo tempore a civitatibus laudationes petere: testes non solum deterrere verbis, sed etiam vi retinere cœpit. Quod ego, nisi meo adventu illius conatus aliquantulum repressissem, & apud Siculos non Metelli, sed Glabronis literis ²² ac lege pugnasset: tam multos huc evocare non potuissem.

XXVII. Verum, quod institui dicere, miseras cognoscite Siculorum. Heraclius ille, & Epicrates longe mihi obviam cum suis omnibus processerunt. Venienti Syracusas egerunt gratias, flentes: Romam decedere mecum cupierunt. Quod erant mihi oppida complura etiam reliqua, quæ adire vellem, constitui cum hominibus, quo die mihi Messanæ præsto essent. Eo mihi nuntium miserunt, se a prætoris retineri. Quibus ego testimonium denuntiavi, quorum nomina edidi Metello ²³: cupidissimi veniendi, maximis injuriis affecti, adhuc non venerunt. Hoc jure sunt focii, ut iis ne deplorare quidem de suis incommodis liceat.

Jam Heraclii Centuripini, optimi nobilissimique adolescentis, testimonium audistis: a quo H-S c. millia per calumniam malitiamque petita sunt. Iste pœnis compromissisque ²⁴ interpositis, H-S ccc extorquenda curavit: quodque judicium secundum Heraclium de compromissis factum erat, quod civis ²⁵ Centuripinus inter duos cives judicasset, id irritum jussit esse: eumque judicem factum judicasse judicavit: in senatu ne esse, locis commodisque publicis uti, vetuit. Si quis eum pullasset, edixit, sese judicium injuriarum non daturum: quidquid

ab

²² *Glabronis literis*] Qui Romæ quæstor repetundarum judicium exercebat, mihi que in Siciliam inquirendi causa proficiscenti literas, potestatemque & querendi & exscribendi omnia permisit. *Man.*

²³ *Edidi Metello*] Ut eos mihi de provincia decedere, & mecum Romam venire neret. *Idem.*

²⁴ *Compromissis*] *Compromissum* dicitur certa pecunia, ab utroque litigatore mutuo promissa, ni arbitri sententia placeat. *Idem.*

²⁵ *Quod civis . . . inter duos cives judicasset*] Non quod non id jus esset, verum, quod ipse judices de sua cohorte arbitrata suo dare volebat. *Idem.*

ab eo peteretur, iudicem de sua cohorte daturum, ipsi autem nullius actionem rei sese daturum. Quæ istius auctoritas tantum valuit, ut neque illum pulsaret quisquam, cum prætor in provincia sua verbo permitteret, re hortaretur: neque quisquam ab eo quidquam peteret, cum iste calumniæ licentiam sua auctoritate præbuisset. Ignominia autem illa gravis tamdiu in illo homine fuit, quamdiu iste in provincia mansit. Hoc injecto metu iudicibus, novo more, nullo exemplo, eequam rem putatis esse in Sicilia, nisi ad nutum istius iudicatum? Utrum id solum videtur esse actum, quod est tamen actum, ut Heraclio pecunia eriperetur? an etiam illud, in quo præda erat maxima, ut, nomine iudiciorum, omnium bona atque fortunæ in istius unius essent potestate?

XXVIII. Jam vero in rerum capitalium quæstionibus quid ego unamquamque rem colligam, & causam? Ex multis similibus ea sumam, quæ maxime improbitate excellere videbuntur. Sopater quidam fuit Haliciensis, homo domi suæ cum primis locuples atque honestus. Is ab inimicis suis apud C. Sacerdotem prætorem rei capitalis cum accusatus esset, facile eo iudicio est liberatus. Huic eidem Sopatro iidem inimici ad C. Verrem, cum is Sacerdoti successisset, eiusdem rei nomen detulerunt. Res Sopatro facilis videbatur, & quod erat innocens, & quod Sacerdotis iudicium improbare istum ausurum non arbitrabatur. Citatur reus: causa agitur Syracusis: crimina tractantur ab accusatore ea, quæ erant antea non solum defensione, verum etiam iudicio dissoluta.

Causam Sopatri defendebat Q. Minucius, eques Romanus in primis splendidus atque honestus, vobisque Iudices, non ignotus. Nihil erat in causa, quod metuendum, aut omnino quod dubitandum videretur. Interea istius libertus, & accensus idem Timarchides, qui est, id quod ex plurimis testibus priore actione didicistis, rerum huiusmodi omnium transactor & administrator, ad Sopatrum venit. Monet hominem, ne nimis iudicio Sacerdotis, & causæ confidat: accusatores, inimicosque ejus habere in animo pecuniam prætori dare: prætorem tamen ob salutem malle accipere: & simul malle, si fieri

fieri posset, rem iudicatam non rescindere. Sopater, cum hoc illi improvisum atque inopinatum accidisset, commotus est sane: neque in præsentia, Timarchidi quid responderet, habuit, nisi, se consideraturum, quid sibi de ea re esset faciendum: & simul ostendit, se in summa difficultate esse nummaria. Post ad amicos retulit: qui cum ei fuissent auctores redimendæ salutis, ad Timarchidem venit. Expofitis suis difficultatibus, hominem ad H-S LXXX perducit: eamque ei pecuniam numerat.

XXIX. Posteaquam ad causam dicendam ventum est: tum vero sine metu, sine cura omnes erant, qui Sopatrum defendebant. Crimen nullum erat: res iudicata: Verres nummos acceperat. Quis posset dubitare, quidnam esset futurum? Res illo die non peroratur: dimittitur iudicium. Iterum ad Sopatrum Timarchides venit. Ait, accusatores ejus multo majorem pecuniam prætori polliceri, quam quantam hic dedisset: proinde, si saperet, videret, quid sibi esset faciendum. Homo quanquam erat & Siculus, & reus, hoc est, & jure iniquo, & tempore adverso: ferre tamen, atque audire diutius Timarchidem non potuit. Facite, inquit, quod vobis libet, daturus non sum amplius. Idemque hoc amicis ejus, & defensoribus videbatur: atque eo etiam magis, quod iste, quoquo modo se in ea quæstione præbebat, tamen in consilio habebat homines honestos e conventu Syracusano, qui Sacerdoti quoque in consilio fuerant tum, cum esset idem hic Sopater absolutus. Hoc rationis habebant, facere eos nullo modo posse, ut eodem crimine, iisdem testibus, Sopatrum condemnarent iidem homines, qui antea absolvisent.

Itaque hac una spe ad iudicium venit. Quo posteaquam ventum est, cum in consilium frequentes convenissent iidem, qui solebant, & hac una spe tota defensio Sopatri niteretur, consilii frequentia, & dignitate, & quod erant, ut dixi, iidem, qui antea Sopatrum eodem illo crimine liberarant: cognoscite hominis apertam, ac non modo non ratione, sed ne dissimulatione quidem tectam improbitatem, & audaciam. M. Perilium, equitem Romanum, quem habebat in consilio,

jubet operam dare, quod rei privatæ judex esset. Petilius recubabat, quod suos amicos, quos sibi in consilio esse vellet, ipse Verres retineret. Ille homo liberalis negat se quemquam retinere eorum, qui Petilio vellent adesse. Itaque discedunt omnes. Nam cæteri quoque impetrant, ne retineantur: qui se velle dicebant alterutri eorum, qui tum illud iudicium habebant, adesse. Itaque iste solus cum sua cohorte nequissima relinquitur.

Non dubitabat Minutius, qui Sopatrum defendebat, quin iste, quoniam consilium dimississet, illo die rem illam quaeriturus non esset: cum repente jubetur dicere. Respondet. Ad quos? Ad me, inquit, si tibi idoneus videor, qui de homine Siculo ac Græculo iudicem. Idoneus es, inquit: sed per vellem adessent ii, qui affuerant antea, causamque cognorant. Dic, inquit: illi adesse non possunt. Nam hercule, inquit Q. Minucius, me quoque Petilius, ut sibi in consilio adesset, rogavit. Et simul a subselliis abire cœpit. Ille iratus, hominem verbis vehementioribus prosequitur, atque ei gravius etiam minari cœpit, quod in se tantum crimen, invidiamque constaret.

XXX. Minucius, qui Syracusis sic negotiaretur, ut sui juris, dignitatisque meminisset: & qui sciret ita se in provincia rem augere oportere, ut ne quid de libertate perderet; homini, quæ visa sunt, & quæ tempus illud tulit, & causa, respondit: causam sese, dimisso atque ablegato consilio, defensurum negavit. Itaque a subselliis discessit: idemque hoc, præter Siculos, cæteri Sopatri amici, advocatique fecerunt. Ille, quanquam est incredibili importunitate & audacia, tamen subito solus desistit pertinuit, & conturbatus est. Quid ageret, quo se verteret, nesciebat. Si dimississet eo tempore quaestionem, post illis adhibitis, quos ablegarat, absolutum iri Sopatrum videbat. Sin autem hominem miserum, atque innocentem condemnasset, cum ipse prætor sine consilio, reus autem sine patrono, atque advocatis fuisset, iudiciumque C. Sacerdotis rescidisset: invidiam se sustinere non posse tantam arbitrabatur. Itaque æstuabat dubitatione: versabat se in utram-

tramque partem non solum mente, verum etiam corpore: ut omnes, qui aderant, intelligere possent, in animo ejus metum, cupiditatemque pugnare. Erat hominum conventus maximus, summum silentium, summa expectatio, quoniam esset ejus cupiditas eruptura. Crebro dimittebat se accensus ad aurem Timarchides.

Tum iste aliquando, Age, dic, inquit. Sopatrus implorare hominum atque deum fidem, ut cum consilio cognosceret. Tum repente iste testes citari jubet. Dicit unus & alter breviter. Nihil interrogatur. Prætor dixisse pronuntiat. Ille, quasi metueret, ne Petilius, privato illo iudicio transacto, aut dilato, cum cæteris in consilium reverteretur, ita propere de sella exsiluit: hominem innocentem, a C. Sacerdote absolutum, indicta causa, de sententia scribæ, medici, hærupscique condemnavit.

XXXI. Retinete, retinete hominem in civitate, Judices. Parcite, & conservate, ut sit qui nobiscum res judicet: qui in senatu sine ulla cupiditate de bello & pace sententiam ferat. Tamen minus id quidem nobis, minus populo Romano laborandum est, qualis in senatu sententia futura sit. Quæ enim ejus auctoritas erit? quando iste sententiam dicere audebit, aut poterit? quando autem homo tanta luxuria, atque desidia, nisi Februario²⁷ mense, adspirabit in curiam? Verum veniat sane: decernat bellum Cretensibus²⁸; liberet Byzantios²⁹; regem appellet Ptolemaum³⁰; quæ vult Hortensius,

M m 2

²⁷ Februario] Qui mensis audiendis exterarum gentium & provinciarum legationibus destinatus erat. Quare hoc puto significari, sententias senatorum legatos emere solitos: Verrem eo mense venalem suam sententiam habiturum, & pretio ut in curiam veniat facile adductum iri. *Historia.*

²⁸ Decernat bellum Cretensibus] Hoc tempore Cretenses belli societatem cum piratis adversus populum Romanum coierant: ut ex Plutarcho intelligitur in Pompeji vita, & Livio lib. xviii. & xcix. Ergo decernat bellum Cretensibus, scilicet, ut ejus belli administratio Q. Hortensio mandetur. Sed Q. Metello tamen collegæ mandata. Nam cum Consules fortiterentur, Hortensio, ut bellum

gereret cum Cretensibus, obvenerit. Sed is urbe delectatus & foro, in quo primum locum post Ciceronem obtinebat, collegæ altero exercitum coisit, ipse in urbe remansit. Metellus autem in Cretam missus eam insulam cepit. Hæc Dio. *Idem.*

²⁹ Liberet Byzantios] Liberari dicuntur provincie, cum statuitur ne amplius sint provincie, (ut apparet ex secunda Philippica) id est, ut Romanis magistratibus jus in iis dicere non liceat: ut ex Orat. de Prov. consul. intelligitur. *Idem.*

³⁰ Regem appellet Ptolemaum] Regem Ægypti, qui Rex a senatu populoque Romano appellari cupiebat. Significat autem emptam a Rege Verri sententiam. *Idem.*

fius, omnia dicat & sentiat. Minus hæc ad nos, minus ad vitæ nostræ discrimen, minus ad fortunarum nostrarum periculum pertinent.

Illud, illud est capitale, illud formidolosum, illud optimo cuique metuendum, quod iste, ex hoc iudicio si aliqua vi se eripuerit, in iudiciis sit necesse est: sententiam de capite civis Romani ferat: sit in ejus exercitu³¹ signifer, qui imperium iudiciorum tenere vult. Hoc populus Romanus recusat, hoc ferre non potest: clamat, permittitque vobis, ut, si istis hominibus delectemini, si ex hoc genere splendorem ordini, atque ornamentum curiæ constituere velitis, habeatis sane vobiscum istum senatorem: istum etiam de vobis iudicem, si vultis, habeatis: de se homines, si qui extra istum ordinem sunt, quibus ne rejiciendi quidem amplius, quam trium iudicum³², præclaræ leges Corneliæ faciunt potestatem, hunc hominem tam crudelem, tam sceleratum, tam nefarium, nolunt iudicare.

XXXII. Etenim si illud est flagitiosum (quod mihi omnium rerum turpissimum, maximeque nefarium videtur) ob rem iudicandam pecuniam accipere, pretio habere addictam fidem & religionem: quanto illud flagitiosius, improbius, indignius, eum, a quo pecuniam ob absolvendum acceperis, condemnare: ut ne prædonum quidem prætor in fide retinenda consuetudinem conservaret? Scelus est accipere ab reo: quanto magis ab accusatore? quanto etiam sceleratius ab utroque? Fidem cum proposuisses venalem in provincia, valuit apud te plus is, qui pecuniam majorem dedit. Concedo. Forsitan aliquis aliquando ejusmodi quippiam fecerit. Cum vero fidem ac religionem tuam jam alteri addictam pecunia accepta habueris, post eandem adversario tradideris majore pecunia: utrumque falles? & trades cui voles? & ei, quem sefelleris, ne pecuniam quidem reddes?

Quem

³¹ Sit in ejus exercitu] Hortensium significat, quem duabus primis orationibus sæpe dominum & regem iudiciorum appellavit. Idem.

³² Rejiciendâ ... trium iudicum] Ellipsis

Latinis perquam usitata. Subauditur negotium. Potestas nimirum rejiciendi trium iudicum negotium. Vide Sanctii Minervam, sive de causis Latinæ linguæ Comment. lib. I. r. cap. 8. Grævius.

Quem mihi tu Balbum, quem Stalenum³³, quod unquam hujusmodi monstrum, aut prodigium audivimus, aut vidimus, qui cum reo transigat, post cum accusatore decidat? honestos homines, qui causam norint, ableget, consilioque dimittat? ipse solus reum absolutum, a quo pecuniam acceperit, condemnet, pecuniamque non reddat? Hunc hominem in iudicum numero habebimus? hic alteram decuriam senatoriam iudex obtinebit? hic de capite libero iudicabit? huic judicialis tabella committeretur? quam iste non modo cera, verum etiam sanguine, si visum erit, notabit.

XXXIII. Quid enim horum se negat fecisse? illud videlicet unum, quod necesse est, pecuniam accepisse. Quidni iste neget? At eques Romanus, qui Sopatrum defendit, qui omnibus ejus consiliis, rebusque interfuit, Q. Minutius juratus dicit pecuniam datam: juratus dicit Timarchidem dixisse, majorem ab accusatoribus pecuniam dari. Dicent hoc Siculi omnes: dicent omnes Halicenses: dicit etiam prætextatus Sopatri filius, qui ab isto homine crudelissimo, patre innocentissimo, pecuniaque patria privatus est.

Verum, si de pecunia testibus planum facere non possem: illud negare posses, aut nunc negabis, te consilio tuo dimisso, viris primariis, qui in consilio C. Sacerdotis fuerant, tibi esse solebant, remotis, de re iudicata iudicasse? teque eum, quem C. Sacerdos, adhibito consilio, causa cognita, absolvisset; eundem, remoto consilio, causa incognita, condemnasse? Cum hæc confessus eris, quæ in foro palam Syracusis, in ore, atque in oculis provinciæ gesta sunt; negato sane, si voles, pecuniam accepisse: reperies, credo, aliquem, qui, cum hæc, quæ palam gesta sunt, videat, quærat quid tu occulte egeris: aut qui dubitet, utrum malit meis testibus, an tuis defensoribus credere. Dixi jam antea, iudices, me non omnia istius, quæ in hoc genere essent, enumeratum: sed electurum ea, quæ maxime excellerent.

XXXIV. Accipite nunc aliquid ejus facinus nobile, & multis locis sæpe commemoratum: & ejusmodi, ut in uno omnia male-

³³ Balbum ... Stalenum] Vide pro Cluentio, cap. 28.

maleficia inesse videantur. Attendite diligenter. Invenietis enim id facinus natum a cupiditate, auctum per stuprum, crudelitate perfectum atque conclusum. Sthenius est is, qui nobis affidet, Thermitanus, antea multis propter summam virtutem, summamque nobilitatem, nunc propter suam calamitatem, atque istius insignem injuriam, omnibus notus. Huius hospitio Verres cum esset usus, & cum apud eum, non modo Thermis saepenumero fuisset, sed etiam habitasset; domo ejus omnia abstulit, quæ paulo magis animum cuiuspiam, aut oculos possent commovere. Etenim Sthenius ab adolescentia paulo studiosius hæc compararat, supellectilem ex ære elegantioiorem, & Deliacam & Corinthiam: tabulas pictas: etiam argenti bene facti, prout Thermitani hominis facultates ferebant, satis. Quæ, cum esset in Asia adolescens, studiose, ut dixi, compararat, non tam suæ delectationis causa, quam ad invitationes, adventusque nostrorum hominum, amicorum suorum, atque hospitem. Quæ posteaquam iste omnia abstulit, alia rogando, alia poscendo, alia sumendo: ferebat Sthenius, ut poterat. Angebatur tamen animi dolore necessario, quod domum ejus exornatam atque instructam, fere jam iste reddiderat nudam atque inanem. Verumtamen dolorem suum nemini impertiebat: pratoris injurias, tacite; hospitis, placide ferendas arbitrabatur. Interea cupiditate iste illa sua nota, atque apud omnes pervulgata, cum signa quædam pulcherrima atque antiquissima Thermis in publico posita vidisset, adamavit: a Sthenio petere coepit, ut ad ea tollenda operam suam profiteretur, seque adjuvaret. Sthenius vero non solum negavit, sed etiam ostendit id fieri nullo modo posse, ut signa antiquissima, monumenta P. Africani, ex oppido Thermitanorum, incolum illa civitate, imperioque populi Romani tollerentur.

XXXV. Etenim, ut simul P. Africani quoque humanitatem & æquitatem cognoscatis, oppidum Himeram Carthaginenses quondam ceperant; quod fuerat in primis Siciliae clarum & ornatum. Scipio, qui hoc dignum populo Romano arbitraretur, bello confecto, socios sua per nostram victoriam recuperare:

rare: Siculis omnibus, Carthagine capta, quæ potuit, restituenda curavit. Himeram deleta, quos cives belli calamitas reliquos fecerat, in sese Thermis collocarant, in ejusdem agrifinibus, neque longe ab oppido antiquo. Hi se patrum fortunam ac dignitatem recuperare arbitrabantur, cum illa majorum ornamenta in eorum oppido collocabantur. Erant signa ex ære complura: in his mira pulchritudine ipsa Himeram, in muliebrem figuram habitumque formata, ex oppidi nomine, & fluminis. Erat etiam Stesichori poeta statua senilis, incurva, cum libro, summo, ut putant, artificio facta: qui fuit Himeram: sed & est, & fuit tota in Græcia summo propter ingenium honore & nomine. Hæc iste ad insaniam concupierat. Etiam, quod pene praterii, capella quadam est, ea quidem mire, ut etiam nos, qui rudes harum rerum sumus intelligere possumus, scite facta & venuste. Hæc, & alia Scipio non negligenter abjecerat, ut homo intelligens Verres auferre posset; sed Thermitanis restituerat: non quo ipse hortos, aut suburbanum, aut locum omnino, ubi ea poneret, nullum haberet: sed si domum abstulisset, non diu Scipionis appellarentur, sed eorum, ad quoscunque ipsius morte venissent: nunc his locis posita sunt, ut mihi semper Scipionis fore videantur, itaque dicantur.

XXXVI. Hæc cum iste posceret, agereturque ea res in senatu: Sthenius vehementissime restitit; multaque, ut in primis Siculorum in dicendo copiosus est, commemoravit: urbem relinquere Thermitanos esse honestius, quam pati tolli ex urbe monumenta majorum, spolia hostium, beneficia clarissimi viri, indicia societatis populi Romani, atque amicitia. Commoti animi sunt omnium. Repertus est nemo, quin mori diceret satius esse. Itaque hoc adhuc oppidum Verres invenit prope solum in orbe terrarum, unde nihil ejusmodi rerum de publico per vim, nihil occulte, nihil imperio, nihil gratia, nihil pretio posset auferre. Verumtamen hæc hujus cupiditates exponam alio loco: nunc ad Sthenium revertar.

Itaque iste vehementer Sthenio infensus, hospitium ei re-

nunciat : domo ejus emigrat , atque adeo exit ³⁴ . Nam jam ante migrarat . Eum autem inimicissimi Sthenii domum suam statim invitant , ut animum ejus in Sthenium inflammarent , ementiendo aliquid , & criminando . Hi autem erant inimici , Agathinus , homo nobilis , & Dorotheus , qui habebat in matrimonio Callidamam , Agathini ejus filiam , de qua iste audierat . Itaque ad generum Agathini migrare maluit . Una nox intercesserat , cum iste Dorotheum sic diligebat , ut diceret omnia inter eos esse communia : Agathinum ita observabat , ut aliquem affinem ac propinquum . Contemnere etiam signum illud Himeræ jam videbatur , quod eum multo magis figura & lineamenta hospitiæ delectabant .

XXXVII. Itaque hortari homines cœpit , ut aliquid Sthenio periculi crearent , criminisque confingerent . Dicebant se illi nihil habere , quod dicerent . Tum iste his aperte ostendit , & confirmavit , eos , in Sthenium quidquid vellent , simulatque ad se detulissent , probaturos . Ita illi non procrastinant ; Sthenium statim educunt ; ajunt ab eo literas publicas esse corruptas . Sthenius postulat , ut cum secum sui cives agant de literis publicis corruptis , ejusce rei legibus Thermanorum actio sit : cum senatus populusque Romanus Thermanis , quod semper in amicitia fideque mansissent , urbes , agros , legesque suas reddidisset : Publiusque Rupilius postea leges ita Siculis ex senatus-consulto de decem legatorum sententia dedisset , ut cives inter se legibus suis agerent : idemque hoc habuerit Verres ipse in edicto , ut de his omnibus causis se ad leges rejiceret .

Iste , homo omnium æquissimus , atque a cupiditate omnimotissimus , se cogniturum esse confirmat : paratum ad causam dicendam venire hora nona jubet . Non erat obscurum , quid homo improbus ac nefarius cogitaret . Neque enim ipse satis occultarat : nec mulier tacere poterat . Intellectum est id ipsum

³⁴ Atque adeo exit] Subtilem differentiam hic observat Orator inter verba *migrare* , & *exire* : quæ promiscue fere semper & ab aliis , & ab ipso etiam alias accipiuntur . Igitur juxta loci hujus sententiam , *migrare* est , relicto tamen vasis , alio se conferre ad habitandum . *Exire* vero est , universa sua discedendo secum exportare . Vasa sua colligit , & alio transfert Verres , qui jam ante migrarat , id est , ad alios se contulerat . Hortens .

ipsum agere , ut , cum Sthenium sine ullo argumento , ac sine teste damnasset , tum homo nefarius de homine nobili , atque id ætatis , suoque hospite , virgis supplicium crudelissime fumeret . Quod cum esset perspicuum ; de amicorum , hospitumque suorum sententia , Thermis Sthenius Romam profugit . Hiemi sese , fluctibusque committere maluit , quam non istam communem Siculorum tempestatem , calamitatemque vitare .

XXXVIII. Iste homo certus & diligens , ad horam nonam præsto est . Sthenium citari jubet : quem posteaquam videt non adesse , dolore ardere , atque iracundia furere cœpit : Venerios in domum Sthenii mittere : equites circum agros ejus , villasque dimittere . Itaque dum expectat , quidnam sibi certi asseratur , ante horam tertiam noctis de foro non discessit . Postridie mane descendit : Agathinum ad sese vocat : jubet , eum de literis publicis in absentem Sthenium dicere . Erat ejusmodi causa , ut ille ne sine adversario quidem apud inimicum judicem reperire posset , quid diceret . Itaque tantum verbo posuit , Sacerdote prætoris , Sthenium literas publicas corrupisse . Vix ille hoc dixerat , cum iste pronuntiat , *Sthenium literas publicas corrupisse videri* : & hæc præterea addidit homo Venerius , novo modo , nullo exemplo , *Ob eam rem HS quingentias Veneri Ericinæ , de Sthenii bonis exacturum* : bonaque ejus statim cœpit vendere : & vendidisset , si tantulum moræ fuisset , quo minus ei pecunia illa numeraretur .

Ea posteaquam numerata est , contentus hac iniquitate non fuit : palam de sella , ac tribunali pronuntiat : *Si quis absentem Sthenium rei capitalis reum facere vellet , sese ejus nomen recepturum* : & simul , ut ad causam accederet , nomenque deferret , Agathinum , novum affinem , atque hospitem , cœpit hortari . Tum ille clare , omnibus audientibus , sese id non esse facturum , neque se usque eo Sthenio esse inimicum , ut eum rei capitalis affinem esse diceret . Hic tum repente Pacilius quidam , homo egens & levis , accedit . Ait , si liceret , nomen absentis deferre se velle . Iste vero , & licere , & fieri solere , & se recepturum . Itaque desertur . Edicit statim , ut

Kalendis Decembris adit Sthenius Syracusis . Hic , qui Romam venisset , fatisque feliciter anni jam adverso tempore navigasset , omniaque habuisset æquiora , & placabiliora , quam animum prætoris atque hospitis , rem ad amicos suos detulit : quæ ut erant acerba , atque indigna , sic videbantur omnibus .

XXXIX. Itaque in senatu continuo Gn. Lentulus , & L. Gellius consules faciunt mentionem , placere statui , si patribus conscriptis videretur , *ne absentes homines in provinciis rei fierent rerum capitalium* . Causam Sthenii totam , & istius crudelitatem , & iniquitatem senatum docent . Aderat in senatu Verres , pater istius , & flens unumquemque senatorem rogabat , ut filio suo parceret : neque tamen multum proficiebat . Erat enim summa voluntas senatus . Itaque sententiæ dicebantur , *cum Sthenius absens reus factus esset , de absente iudicium nullum fieri placere* : & , *si quod esset factum , id ratum esse non placere* . Eo die transigi nihil potuit , quod & id temporis erat , & ille pater istius invenerat homines , qui dicendo tempus consumerent . Postea senex Verres defensores , atque hospites omnes Sthenii convenit : rogat eos , atque orat , ne oppugnent filium suum : de Sthenio ne laborent : confirmatus , curaturum se esse , ne quid ei per filium suum noceretur : se homines certos ejus rei causa in Siciliam , & terra , & mari missurum . Et erat spatium dierum fere triginta ante Kalendas Decembris . Quo die iste , ut Syracusis Sthenius adesset , edixerat . Commoventur amici Sthenii , sperant fore , ut patris literis , nuntiisque filius ab incepto furore revocetur . In senatu postea causa non agitur . Veniunt ad istum domesticus nuntii : literasque a patre afferunt ante Kalendas Decembris , cum isti etiam tum de Sthenio integra tota res esset : eodemque ei tempore de eadem re literarum complures a multis ejus amicis , ac necessariis afferuntur .

XL. Hic iste , qui præ cupiditate , neque officii sui , neque periculi , neque pietatis , neque humanitatis rationem habuisset unquam , neque in eo , quod monebatur , auctoritatem patris , nec in eo , quod rogabatur , voluntatem anteponendam
puta-

putavit libidini suæ : mane Kalendis Decembris , ut edixerat , Sthenium citari jubet . Si abs te istam rem parens tuus alicuius amici rogatu , benignitate , aut ambitione inductus petisset : gravissima tamen apud te voluntas patris esse debuisset . Cum vero abs te tui capitis causa peteret , hominesque certos domo misisset , hique eo tempore ad te venissent , cum tibi in integro tota res esset , ne tum quidem te potuit , si non pietatis , at salutis tuæ ratio ad officium , sanitatemque reducere ? Citat reum . Non respondet . Citat accusatorem : (attendite , quæso , Judices : videte , quantopere istius amentiarum fortuna ipsa adversata sit : & simul videte , quis Sthenii causam casus adjuverit) citatus accusator , M. Pacilius , necio quo casu non respondit : non affuit .

Si præsens Sthenius reus esset factus ; si manifesto in maleficio teneretur ; tamen , cum accusator non adesset , Sthenium condemnari non oporteret . Etenim , si posset reus , absente accusatore , damnari , non ego a Vibone Veliam parvulo navigio inter fugitivorum , ac prædonum , ac tua tela venissem , quo tempore omnis illa mea festinatio fuit cum periculo capitis ob eam causam , ne tu ex reis eximerere , si ego non affuissem ad diem . Quod igitur tibi erat in tuo iudicio optatissimum , me , cum citatus essem , non adesse : cur Sthenio non putasti prodesse oportere , cum ejus accusator non affuisset ? Itaque fecit , ut exitus principio simillimus reperiretur . Quem absentem reum fecerat , eum absente accusatore condemnat .

XLI. Nuntiabatur illi primis illis temporibus id , quod patet quoque ad eum pluribus verbis scripsit at , agitatum rem esse in senatu : etiam in concione tribunalum plebis de causa Sthenii M. Palicanum esse questum : postremo me ipsum apud collegium hoc tribunalum plebis , cum eorum omnium edicto non liceret quemquam Romæ esse , qui rei capitalis condemnatus esset , egisse causam Sthenii : cum rem ita exposuissem , quemadmodum nunc apud vos , docuissemque hanc damnationem duci non oportere ; tribunos plebis hoc statuisse , idque de omnium sententia pronuntiatum esse , *Non videri Sthenium impediri edicto , quo minus ei liceret Romæ esse* .

Cum hæc ad istum referrentur, timuit aliquando, & commotus est. Vertit stylum³⁵ in tabulis suis: quo facto causam omnem evertit suam. Nihil enim sibi reliqui fecit, quod defendi aliqua ratione posset. Nam si ita defenderet: recipi nomen absentis licet; hoc fieri in provincia nulla lex vetat: mala & improba defensione, verum aliqua tamen uti videntur. Postremo illo desperatissimo perfugio uti posset, se imprudentem fecisse: existimasse id licere. Quanquam hæc perditissima defensio est, tamen aliquid dici videretur. Tollit ex tabulis id, quod erat, & facit, coram delatum esse.

XLII. Hic videte, in quot se laqueos induerit, quorum ex nullo se unquam expediet. Primum in Sicilia sæpe & palam de loco superiore dixerat, & in sermone multis demonstrarat, licere nomen recipere absentis: se exemplo fecisse id, quod fecisset. Hæc eum distitasse, priore actione & Sex. Pompejus Chlorus dixit, de cuius virtute antea commemoravi, & Cn. Pompejus Theodorus, homo Cn. Pompeji, clarissimi viri, iudicio, plurimis maximisque in rebus probatissimus, & omnium existimatione ornatissimus, & Posides Matro Solentinus, homo summa nobilitate, existimatione, virtute: & hac actione, quam voletis, multi dicent, & qui ex isto ipso audierint, viri primarii nostri ordinis; & alii, qui interfuerint, cum absentis nomen reciperetur. Deinde Romæ, cum res esset acta in senatu, omnes istius amici; in his etiam pater ejus, hoc defendebat licere fieri: sæpe esse factum: istum, quod fecisset, aliorum exemplo institutoque fecisse.

Dicit præterea testimonium tota Sicilia: quæ in communibus postulatis civitatum omnium, consulibus edidit, rogare atque orare patres conscriptos, ut statuerent, ne absentium nomina reciperentur. Qua de re Cn. Lentulum, patronum Siciliæ, clarissimum adolescentem, dicere audistis: Siculos, cum se causam, quæ pro his sibi in senatu agenda esset, docerent,

³⁵ *Vertit stylum*] Delevit quæ antea scripserat. Styli pars altera, qua veteres ad scribendum in tabulis ceratis utebantur, in acumen desinebat: altera autem erat plana, & apta ad id delendum quod scriptum fue-

rat, ut aliud aliquid scriberetur. Hinc nata est familiaris illa veteribus locutio, *stylum veterem*, pro *delere*. Horat. l. Sat. x. 72. *Sæpe stylum vertas*. Horat.

cerent, de Sthenii calamitate questos esse: propterque hanc injuriam, quæ Sthenio facta esset, eos statuisse, ut, quod dico, postularetur.

Quæ cum ita essent, tantane amentia præditus, atque audacia fuisti, ut in re tam clara, tam testata, tam abs te ipso pervulgata, tabulas publicas corrumpere auderes? At quemadmodum corrupisti? nonne ita, ut, omnibus nobis tacentibus, ipsæ te tuæ tabulæ condemnare possent? Quæso, codicem circumfer: ostende. Viderisne totum hoc nomen, coram ubi facit delatum, esse in litura? Quid fuit istic antea scriptum? quod mendum ista litura correxit? Quid a nobis, Judices, expectatis argumenta hujus criminis? nihil dicimus: tabulæ sunt in medio, quæ se corruptas atque interlitas esse clamant. Ex istis etiam tu rebus effugere te posse confidis, cum te nos non opinione dubia, sed tuis vestigiis persequamur, quæ tu in tabulis publicis expressa ac recentia reliquisti? Is mihi etiam Sthenium literas publicas corrupisse, causa incognita, judicaverit, qui defendere non poterit, se non ex ipsius Sthenii nomine literas publicas corrupisse?

XLIII. Videte porro aliam dementiam: videte, ut, dum expedire sese vult, induat. Cognitorem adscribit Sthenio. Quem? cognatum aliquem, aut propinquum? non. Thermitanum aliquem, honestum hominem ac nobilem? ne id quidem. At Siculum, in quo aliquis splendor dignitasque esset? minime. Quem igitur? civem Romanum. Cui hoc probari potest? Cum esset Sthenius civitatis suæ nobilissimus, amplissima cognatione, plurimis amicitiiis: cum præterea tota Sicilia multum auctoritate & gratia posset, invenire neminem Siculum potuit, qui pro se cognitor fieret? hoc probabis? An ipse civem Romanum maluit? cedo, cui Siculo, cum is reus fieret, civis Romanus cognitor factus unquam sit. Omnium prætorum literas, qui ante fuerunt, profer, explica. Si unum inveneris: ego hoc tibi, quemadmodum in tabulis scriptum habes, ita gestum esse concedam.

At, credo, Sthenius hoc sibi amplum esse putavit, eligere.

re e civium Romanorum numero, ex amicorum atque hospitium suorum copia, quem cognitorem daret. Quem delegit? quis in tabulis scriptus est? C. Claudius, C. filius, Palatina. Non quæro, quis hic sit Claudius, quam splendidus, quam honestus, quam idoneus, propter cuius auctoritatem & dignitatem Sthenius ab omnium Siculorum consuetudine discederet, & civem Romanum cognitorem daret. Nihil horum quæro. Fortasse enim Sthenius non splendorem hominis, sed familiaritatem secutus est. Quid si omnium mortalium Sthenio nemo inimicior, quam hic C. Claudius, tum semper, tum in his ipsis rebus & temporibus fuit? si de literis corruptis contra venit? si contra omni ratione pugnavit? utrum potius pro Sthenio inimicum cognitorem esse factum, an te in Sthenii periculo inimici ejus nomine abusum esse credemus?

XLIV. Ac, ne quis forte dubitet, cujusmodi totum sit negotium: tamen jamdudum omnibus istius improbitatem perspicuam esse confido, tamen paululum etiam attendite. Videtis illum suberispo capillo, nigrum, qui eo vultu nos inuetur, ut sibi ipse peracutus esse videatur? qui tabulas tenet? qui scribit? qui monet? qui proximus est? Is est C. Claudius, qui in Sicilia sequester istius, interpres, confector negotiorum, prope collega Timarchidi numerabatur: nunc obtinet eum locum, ut vix Apronio illi de familiaritate concedere videatur, & qui se non Timarchidis, sed ipsius Veris collegam, & socium esse dicebat.

Dubitate etiam, si potestis, quin eum iste potissimum ex omni numero delegerit, cui improbam falsi cognitoris personam imponeret, quem & huic inimicissimum, & sibi amicum esse arbitraretur? Hic vos dubitatis, Judices, tantam istius audaciam, tantam crudelitatem, tantam injuriam vindicare? dubitatis exemplum illorum sequi, qui, damnato Cn. Dolabella, damnationem Philodami Opuntii resciderunt, quod is non absens reus factus esset: quæ res iniquissima & acerbissima est: sed cum ei legatio Romam a suis civibus esset data? Quod illi iudices multo in leviori causa statuerunt, æquitatem secuti: vos id statuere in gravissima causa,

sa, præsertim aliorum auctoritate jam confirmatum, dubitabitis?

XLV. At quem hominem, C. Verres, tanta, tam insigni injuria affecisti? cujus absentis nomen recepisti? quem absentem non modo sine crimine, & sine teste, verum etiam sine accusatore damnasti? Quem hominem? dii immortales! Non dicam amicum tuum, quod apud homines carissimum est: non hospitem, quod sanctissimum est: nihil enim minus libenter de Sthenio commemoro: nihil aliud in eo, quod reprehendi possit, invenio, nisi quod homo frugalissimus, atque integerrimus, te, hominem plenum stupri, flagitii, sceleris, domum suam invitavit: nisi quod, qui C. Marii, Cn. Pompeji, C. Marcelli, L. Sisennæ, tui defensoris, cæterorumque virorum fortissimorum hospes fuisset, atque esset, ad eum numerum clarissimorum hominum tuum quoque nomen acrispsit.

Quare de hospitio violato, & de isto tuo nefario scelere nihil queror: hoc dico, non iis, qui Sthenium norunt, hoc est, nemini eorum, qui in Sicilia fuerunt, (nemo enim ignorat, quo hic in civitate sua splendore, qua apud omnes Siculos dignitate, atque existimatione sit) sed, ut illi quoque, qui in ea provincia non fuerunt, intelligere possint, in quo homine tu statueris exemplum ejusmodi, quod tum propter iniquitatem rei, tum etiam propter hominis dignitatem, acerbum omnibus, atque intolerandum videretur.

XLVI. Estne Sthenius is, qui omnes honores domi suæ facillime cum adeptus esset, amplissime ac magnificentissime gessit? qui oppidum non maximum, maximis ex pecunia sua locis communibus, monumentisque decoravit? cujus de meritis in rempublicam Thermitanorum, Siculosque universos, fuit ænea tabula fixa Thermais in curia, in qua publice erat de hujus beneficiis scriptum, & incisum? quæ tabula tum imperio tuo revulsa, nunc a me tamen reportata³⁶ est, ut omnes hujus honores inter suos, & amplitudinem possent co-

gno-
³⁶ Reportata] In curiam, id est, refixa, suum Thermais restituit, sed Romam eam restituta. Horum. Verus, inde a me deportata secum ad judicium extulit. Nam est. Et relictus. Non enim tabulam in locum

gnoscere. Estne hic, qui apud Cn. Pompejum³⁷, clarissimum virum, cum accusatus esset, quod propter C. Marii familiaritatem, & hospitium, contra rempublicam sensisse eum inimici, & accusatores ejus dicerent, cum magis invidioso crimine, quam vero arcessetur, ita a Cn. Pompejo absolutus est, ut in eo ipso judicio Pompejus hunc hospitio suo dignissimum statuerit? ita porro laudatus, defensaque ab omnibus Siculis, ut idem Pompejus non ab homine solum, sed etiam a provincia tota se hujus absolutione inire gratiam arbitraretur? Postremo estne hic, qui & animum in rempublicam habuit ejusmodi, & tantum auctoritate apud suos cives potuit, ut perficeret in Sicilia solus, te pratore, quod non modo Siculus nemo, sed ne Sicilia quidem tota potuisset: ut ex oppido Thermis nullum signum, nullum ornamentum, nihil ex sacro, nihil de publico attingeres, cum praesertim essent multa praecleara, & tu omnia concupisses?

Denique nunc vide, qui inter te, cujus nominis apud Siculos dies festi agitantur, & praecleara illa Verrea celebrantur, cui statuae Romae stant inauratae, a communi Siciliae, quem admodum inscriptum videmus, data: vide, inquam, quid inter te, & hunc Siculum, qui abs te est, patrono Siciliae, condemnatus, interfit. Hunc civitates ex Sicilia permultae, testimonio suo, legationibusque ob eam rem missis publice laudant; te omnium Siculorum patronum, una Mamertina civitas, focia furtorum, ac flagitiorum tuorum, publice laudat: ita tamen, novo more, ut legati laedant, legatio laudet: caeterae quidem civitates publice literis, legationibus, testimoniis accusant, queruntur, arguunt: si tu absolutus sis, funditus everfas se esse arbitrantur.

XLVII. Hoc de homine, ac de hujus bonis, etiam in Eryce monte monumentum tuorum flagitiorum, crudelitatisque posuisti: in quo Sthenii Thermitani nomen ascriptum est. Vidi argenteum Cupidinem cum lampade. Quid tandem habuit argumenti, aut rationis res, quamobrem in eo potissimum

³⁷ Apud Cn. Pompejum] Cum in Sicilia tium duces. Hortensius.

fuit, Carbonem persequens, Marianarum par-

num Sthenianum praemium poneretur? utrum hoc signum cupiditatis tuae, an tropaeum necessitudinis, atque hospitii, an amoris indicium esse voluisti? Faciunt hoc homines, quos in summa nequitia non solum libido & voluptas, verum etiam ipsius nequitiae fama delectat, ut multis in locis notas, ac vestigia scelerum suorum relinquere velint. Ardebat amore illius hospita, propter quam hospitii jura violarat. Hoc non solum sciri tum, verum etiam commemorari semper volebat. Itaque ex illa ipsa re, quam, accusante Agathino, gesserat, Veneri potissimum deberi praemium statuit, quae illam totam accusationem³⁸, judiciumque constarat. Putarem te gratum in deos, si hoc donum Veneri non de Sthenii bonis dedisses, sed de tuis: quod facere debuisti, praesertim cum tibi illo ipso anno a Chelidone venisset hereditas.

Hic ego, si hanc causam non omnium Siculorum rogatu recepissem: si hoc a me muneris non universa provincia poposcisset: si me animus, atque amor in rempublicam, existimatioque offensa nostri ordinis, ac judiciorum non hoc facere coegisset, atque haec una causa fuisset, quod amicum, atque hospitem meum Sthenium, quem in quaestura mea singulariter dilexissem, de quo optime existimassim, quem in provincia existimationis meae studiosissimum, cupidissimumque cognossem, tam crudeliter, scelerate, nefarieque tractasses: tamen digna causa esset, cur inimicitias hominis improbitissimi susciperem, ut hospitis salutem, fortunaeque defenderem. Fecerunt hoc multi apud majores nostros: fecit etiam nuper homo clarissimus, Cn. Domitius, qui M. Silanum, consularem virum, accusavit propter Egritomari Transalpini hospitis injurias. Putarem me idoneum, qui exemplum sequerer humanitatis, atque officii, proponeremque spem meis hospitibus, ac necessariis, quo tutiorem vitam sese meo praesidio victuros esse arbitrantur. Cum vero in communibus injuriis totius provinciae Sthenii quoque causa contineatur, multique uno tempore a me hospites, atque amici publice, privatim-

Tom. IV.

O o que

³⁸ Quae illam totam accusationem] Nam inimici erant Sthenio, recepta erat absentibus ob amorem hospita, cujus & vir & pater a Verre & delatio & accusatio. Horum.

que defendantur : profecto vereri non debeo ; ne quis hoc , quod facio , non existimet me summi officii ratione impulsam , coactumque suscepisse .

XLVIII. Atque , ut aliquando de rebus ab isto cognitis , iudicatisque , & de iudiciis datis dicere desistamus ; & quoniam facta istius in his generibus infinita sunt , nos modum aliquem & finem orationi nostræ , criminibusque faciamus : pauca ex aliis generibus sumemus . Audistis ob jus dicendum , Q. Varium dicere , procuratores suos isti centum & triginta millia nummum dedisse : meministis Q. Varii testimonium , remque hanc totam C. Sacerdotis , hominis ornatissimi , testimonio comprobari : scitis , Cn. Sertium , M. Modium , equites Romanos , sexcentos præterea cives Romanos , multosque Siculos , dixisse , se isti pecuniam ob jus dicendum dedisse . De quo crimine quid ego disputem , cum id totum positum sit in testibus ? quid porro argumenter , qua de re dubitare nemo possit ? An hoc dubitabit quisquam omnium , quin is venalem in Sicilia jurisdictionem habuerit , qui Romæ totum edictum , atque omnia decreta vendiderit ? quin is ab Siculis ob decreta interponenda pecuniam acceperit , qui M. Oslavium Ligurem ob jus dicendum poposcerit ? Quod enim præterea genus pecuniæ cogendæ præterit ? quod non ab omnibus aliis præteritum , excogitavit ? ecqua res apud civitates Siculas expetitur , in qua aut honos aliquis sit , aut potestas , aut procuratio , quin eam rem tu ad tuum quæstum , nundinationemque hominum traduxeris ?

XLIX. Dicta sunt priore actione & privatim , & publice testimonia : legati Centuripini , Halefni , Catineses , Panormitanique dixerunt , multarum præterea civitatum : jam vero privatim plurimi : quorum ex testimoniis cognoscere potuistis , tota Sicilia per triennium neminem ulla in civitate senatorem factum esse gratis : neminem , ut leges eorum sunt , suffragiis : neminem , nisi istius imperio , aut literis : atque in his omnibus senatoribus cooptandis , non modo suffragia nulla fuisse , sed ne genera quidem spectata esse , ex quibus in eum ordinem cooptari liceret : neque census , neque ætatis , neque ca-

tera Siculorum jura valuisse . Quicumque senator voluerit fieri ; quamvis puer , quamvis indignus , quamvis ex eo loco , ex quo non liceret : si is pretio apud istum feret idoneus ut vinceret , factum esse semper : non modo Siculorum nihil in hac re valuisse leges , sed ne ab senatu quidem populoque Romano datas . Quas enim leges sociis amicisque dat is , qui habet imperium a populo Romano , auctoritatem legum dandarum a senatu ; hæc debent & populi Romani , & senatus existimari .

Halefni pro multis & magnis suis , majorumque suorum in rempublicam nostram meritis atque beneficiis , suo jure nuper , L. Licinio , Q. Mucio consulibus , cum haberent inter se controversias de senatu cooptando , leges ab senatu nostro petiverunt . Decrevit senatus honorifico senatus-consulto , ut his C. Claudius , Appii filius , Pulcher , prætor , de senatu cooptando leges conscriberet . C. Claudius , adhibitis omnibus Marcellis , qui tum erant , de eorum sententia leges Halefinsis dedit : in quibus multa sanxit de ætate hominum , ne quis minor triginta annis natus ; de quæstu , quem qui fecisset , ne legeretur ; de censu , de cæteris rebus . Quæ omnia , ante istum prætorem , & nostrorum magistratum auctoritate , & Halefiorum summa voluntate valuerunt . Ab isto & præco , qui voluit , istum ordinem pretio mercatus est : & pueri annorum senum , septenumque denu senatorium nomen nundinati sunt : & , quod Halefni , antiquissimi & fidelissimi socii atque amici , Romæ impetrarant , ut apud se ne suffragiis quidem fieri liceret , id pretio , ut fieri posset , effecit .

L. Agrigentini de senatu cooptando Scipionis leges antiquas habent . In quibus & eadem illa sancta sunt , & hoc amplius : cum Agrigentinorum duo genera sint , unum veterum , alterum colonorum , quos T. Manlius prætor ex senatus-consulto de oppidis Siculorum deduxit Agrigentum ; cautum est in Scipionis legibus , ne plures essent in senatu ex colonorum numero , quam ex veterum Agrigentinorum . Iste , qui omnia jura pretio exæquasset , omniumque rerum delectum atque discrimen pecunia sustulisset : non modo illa , quæ erant ætatis , ordinis ,